

Fenestra St Jörgen
St Jörgens väg 18
422 49 Hisings Backa

Datum

1 (14)

Dnr: 40-2009:2037

AcadeMedia AB
Box 12267
102 26 Stockholm

Kvalitetsgranskning av Fenestra St Jörgen i Göteborgs kommun

Skolinspektionens beslut

Fenestra St Jörgens rektor har tydliga kunskapsmål för skolan som grundar sig på läroplanen och kursplanerna. Dessa kunskapsmål är förankrade hos såväl lärare som elever. Rektorn ser till att det bedrivs en regelbunden diskussion vid skolan kring kunskapssyn, undervisning och förhållningssätt. Rektorn har kontakt med eleverna såväl genom planerade klassrumsbesök som mer spontana kontakter i andra delar av skolmiljön.

Av lektionsbesöken framgår att undervisningen läggs upp och genomförs på ett sådant sätt att eleverna har möjlighet att uppnå målen. Det finns ett stort utrymme för eleverna att välja metod och material och att arbeta enskilt eller i andra konstellationer. Det finns en ömsesidig social interaktion mellan undervisande lärare och eleverna som leder till en hög grad av aktivitet hos eleverna i undervisningssituationen. Eleverna ges stort utrymme till dialog och tät återkoppling med läraren under lektionerna.

På Fenestra St Jörgen visar såväl lärare som elever tolerans och respekt för individen. Det sociala klimatet utmärks av en öppenhet och ömsesidighet. Gemensamt för lärarnas förväntningar på eleverna är att alla elever kan lyckas utifrån sina egna förutsättningar, däri inbegripet skolans ansvar till att ge eleverna de förutsättningar som de behöver för att lyckas.

Skolinspektionen bedömer att Fenestra St Jörgen uppfyller de krav som ställs på verksamheten gällande de granskade områdena. Skolinspektionen lämnar ärendet utan ytterligare åtgärd.

1 Skolinspektionens granskning av skolors kompensatoriska förmåga i Fenestra St Jörgen i Göteborgs kommun

1.1 Bakgrund

Skolinspektionen genomför en kvalitetsgranskning av skolors kompensatoriska förmåga under perioden oktober 2009 till oktober 2010. Projektets syfte är att verka för att de granskade skolorna ger alla elever möjlighet att nå målen för skolan. I projektet granskas huruvida rektorn har ett tydligt pedagogiskt ledarskap som prioriterar skolans kunskapsmål och om lärarna har höga förväntningar på eleverna och arbetar med flexibla metoder. Fokus inriktas mot hur undervisningen läggs upp och utformas för att alla elever ska ha möjlighet att lära och nå målen. Centralt för granskningen är också att undersöka om rektorn har initierat och förankrat en gemensam syn kring de kunskapsmål som anges i kursplanerna och läroplanen¹. Här avses exempelvis lärarens uppdrag att utgå från varje individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande samt strävansmålet att varje elev utvecklar tillit till sin egen förmåga.

Materialinhämtning har gjorts genom analys av dokumentation från skolan, intervjuer med ett antal lärare, ett antal elever och med rektorn samt genom deltagande observation under två dagar.

Underlag för bedömningarna är författningsstöd, forskning och utredningar. Det är framförallt forskning inom pedagogik och utbildningsvetenskap med inriktning mot framgångsrika/effektiva skolor, flerstämmighet i klassrummet samt individualisering och differentiering, som ligger till grund för granskningens bedömningsgrunder.²

Utifrån forskning och gällande författningar har tre frågeställningar lyfts fram. Dessa är:

- Utövar rektorn ett pedagogiskt ledarskap som prioriterar tydliga kunskapsmål som förmedlats, diskuterats och förankrats hos lärarna?
- Läggts undervisningen upp på sådant sätt att alla elever har möjlighet att uppnå målen, det vill sägas används metoder som anpassas till elevernas förutsättningar och behov, aktiveras eleverna i klassrummet och tas elevernas bakgrund och erfarenhet tillvara?
- Är lärarnas förhållningssätt sådant att det förmedlar höga förväntningar på eleverna samt innebär en ömsesidig respektfull relation mellan lärare och elev?

Granskningen av Fenestra St Jörgen i Göteborgs kommun ingår i detta projekt. Utredarna Magnus Jonasson och Kristina Eklund besökte en klass i årskurs 5 i Fenestra St Jörgen den 17-19 maj 2010. Två av dagarna tillbringades tillsammans med klassen på deras lektioner och raster.

¹ Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet Lpo 94.

² Se bilaga över forskning och utredningar som används i granskningen.

Övergripande iakttagelser och slutsatser inom området kommer att redovisas i Skolinspektionens kvalitetsgranskningsrapport "Skolors kompensatoriska förmåga". Information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens webbplats (<http://www.skolinspektionen.se>).

1.2 Fenestra St Jörgen, Göteborgs kommun

Skolan Fenestra St Jörgen är belägen vid St Jörgens park på Hisingen, Göteborgs kommun. Fenestra St Jörgen är en fristående grundskola och ingår i utbildningsbolaget AcadeMedia AB. Skolans verksamhet omfattar förskoleklass – årskurs 9. Skolan har cirka 500 elever. Antalet elever som ansöker om plats vid skolan är så stort att skolan inte kan ta emot alla elever. Skolans lärare är organiserade i fem arbetslag, förskoleklass – årskurs 3, årskurs 4-6, årskurs 7, årskurs 8 och årskurs 9 som utgår från åldershomogena klassammansättningar.

Undervisningen vid skolan bedrivs i mindre grupper. Som regel är det cirka 16 elever i varje grupp i de yngre åldrarna och cirka 22 elever i de äldre åldrarna. Undervisningen som bedrivs vid skolan är i stora delar Montessoriinspirerad utifrån ett förhållningssätt som enligt skolan uppmuntrar till ett eget ansvar hos eleverna och förmåga till att planera sina studier.

Andel elever som har uppnått målen i samtliga ämnen har legat på en jämn nivå, i genomsnitt cirka 80 procent mellan år 2005-2008 för att höjas till 92 procent år 2009. Andel behöriga till gymnasiet har också legat på en jämn nivå, i genomsnitt cirka 93 procent mellan år 2005-2009. Under år 2009 låg skolans genomsnittliga meritvärde på 231,0 vilket motsvaras av 209,6 för riket.

2 Motivering till Skolinspektionens rekommendationer

2.1 Pedagogiskt ledarskap

2.1.1 Fokus i granskningen

Pedagogiskt ledarskap som innebär

- Tydliga kunskapsmål som förmedlats till lärare och elever
- Diskussioner med lärare om kunskapssyn, undervisning och förhållningssätt
- Att rektor har höga förväntningar på eleverna oavsett deras bakgrund och har kontakt med eleverna.

2.1.2 Underlag för bedömning

Skolans rektor tillträdde sin tjänst i september 2008. Rektorn uppger att hon inledningsvis har lagt ner mycket tid på att synliggöra och ta tillvara den stora kompetens och det kunnande som finns inom skolan. Enligt rektorn har det varit, och är, en nödvändighet att ta tillvara denna resurs som är en av skolans viktigaste faktorer för framgång för att kunna driva skolutvecklingsfrågor.

En del av ett bra pedagogiskt ledarskap bygger enligt rektorn på att eleverna känner sin rektor och att rektorn inhämtar kunskap om hur lärarna bedriver sitt arbete. Rektorn uppger att hon därför är ute en hel del i klasserna, framför allt i de lägre åldrarna där hon även gått in och undervisat då det uppstått behov av vikarie. Rektorn uppger att hon har som mål att systematisera detta arbete till att omfatta alla årskurser och alla lärare i syfte att bättre kunna säkra undervisningskvaliteten. Rektorn betonar dock att ett sådant arbete inte får handla om kontroll utan utgångspunkten måste alltid vara att ha tilltro till att varje lärare utför bästa tänkbara arbete. Syftena med besöken ska enligt rektorn vara att i dialog med läraren samtala kring och gemensamt utvärdera undervisningen. Den dialogen och utvärderingen ska bekräfta det som är bra samtidigt som den ska leda till och understödja utveckling av områden som behöver förbättras.

Av skolans dokumentation framgår att Fenestra har en värdegrund och vision som bygger på tre hörnstenar: Trygghet och hälsoperspektiv, kvalitativt lärande och kommunikation och IT. Tanken bakom det kvalitativa lärandet är enligt dokumentationen att kunskap är något mer än bitar av fakta som fogas samman till helheter. Kunskapen är en bearbetad tanke, något levande, som skolan och eleven skapar tillsammans. Rektorn uttrycker det som så att: *"Eleverna ska utvecklas från sin förmåga och lära sig att ta ansvar för sitt lärande med stöd av pedagoger. En elev får aldrig lämnas ensam med sin kunskap"*.

Rektorn uppger att det är av största vikt att eleverna måste kunna relatera till den kunskap de inhämtar. Alldeles särskilt viktigt är det betonar rektorn när det gäller mer abstrakta områden, att lärarna har en medvetenhet om att elever tolkar saker olika utifrån deras bakgrund och erfarenheter.

Rektorn uppger att: *"Jag har höga förväntningar på våra elever. Jag har en övertygelse om att alla elever kan lyckas utifrån sina förutsättningar. Som rektor är jag tydlig med att klargöra för eleverna att det är vår (skolans) skyldighet att eleverna klarar sin skolgång. Ett eventuellt misslyckande får aldrig läggas på eleven, utan det är vi (skolan) som har misslyckats med att hjälpa eleven att nå målen"*.

2.1.3 Rekommendation

Utifrån vad som framkommit i deltagande observation, intervjuer och samtal bedömer Skolinspektionen att rektorn har tydliga kunskapsmål som förmedlas till lärare och elever, att rektorn för diskussioner med lärarna om kunskapssyn, undervisning och förhållningssätt. Vidare bedömer Skolinspektionen att rektorn har höga förväntningar på eleverna oavsett deras bakgrund.

2.2 Undervisningens betydelse för elevernas möjlighet att uppnå målen för skolan

2.2.1 Fokus i granskningen

Undervisningens betydelse för elevernas möjlighet att uppnå målen för skolan:

- Metoder som anpassas efter eleverna
- Aktiva elever
- Användning av elevernas bakgrund och erfarenheter
- Flerstämmighet i klassrummet
- Regelbunden och tät återkoppling i klassrummet

2.2.2 Underlag för bedömning

Varje undervisningsvecka startar med att eleverna utgår från varsin individuell planering. Denna planering ligger sedan till grund för vilka undervisningsmoment och där tillhörande mål som eleverna ska ha uppnått i slutet av veckan. Veckoplaneringen tar sin utgångspunkt i kursplanernas mål att uppnå och sträva mot.

Undervisningen vid skolan är inte enbart hänvisad till att bedrivas i skolans lokaler utan man använder sig i hög grad av en närliggande naturpark som undervisningsutrymme. Bland annat får eleverna undervisning i "praktisk matematik". Abstrakta undervisningsmoment omsätts till praktiska moment där omgivningen utnyttjas till olika former av övningar, "learning by doing".

Det finns stor variation i hur eleverna arbetar med metod och material för att uppnå veckans mål. Eleverna har även i stor utsträckning möjlighet att välja när de under veckan vill arbeta med de olika undervisningsmomenten i veckoplaneringen.

Inte vid någon av de lektioner som Skolinspektionen observerar förekommer att lärarna använder sig av samma metod eller material för alla elever. Lektionerna inleds som regel med att läraren stämmer av med eleverna vad de befinner sig i sin veckoplanering och vilka moment de ska arbeta med under lektionen. Därefter börjar eleverna arbeta med olika material, metoder och i olika konstellationer. En del av eleverna arbetar enskilt medan andra arbetar i par och några i mindre grupper. I valet av metod och material finns en spridning oavsett vilka undervisningsmoment eleverna arbetar med. Det förekommer till exempel läroböcker, material som lärarna har arbetat fram samt IT-baserade lärmiljöer. Ett exempel på en sådan miljö är "Matteverkstaden" där eleverna kan träna och testa sina färdigheter i de fyra räknesätten på egen hand men även tillsammans med andra elever i klassen. Vid valet av metod för redovisning finns samma spridning. Avklarade undervisningsmoment redovisas såväl skriftligt som muntligt. Eleverna återvänder kontinuerligt under lektionerna till sina veckoplaneringar, såväl på egen hand som tillsammans med läraren, för att stämma av hur långt de har kommit och vilka mål som återstår att arbeta mot innan veckan är slut.

En hög grad av flerstämmighet och ett användande av elevernas bakgrund och erfarenhet är utmärkande för de lektioner som Skolinspektionen besöker.

Dialog mellan lärare och elev ges stort utrymme under hela lektionerna. Utmärkande för dessa är att de i stor utsträckning utgår från elevernas förutsättningar och relaterar till elevernas egna upplevelser och erfarenheter. En lärare uttrycker det som så att: *"För att få eleven att känna tillit till sin förmåga så måste varje steg i lärandet vara ett steg i elevens egen utveckling. Jag måste få eleven att reflektera över sina egna insatser utifrån sina egna upplevelser och erfarenheter istället för att jämföra sig med andra"*.

Det finns en hög grad av aktivitet hos eleverna oavsett ämne eller vad eleverna arbetar med. Vid de lektioner som Skolinspektionen besöker är det ingen av eleverna i klassen som är aktiva i låg grad eller inaktiva. Det finns en ömsesidig social interaktion mellan undervisande lärare och eleverna som leder till en hög grad av aktivitet hos eleverna i undervisningssituationen. Denna kommer främst till uttryck genom att läraren och eleverna kontinuerligt stämmer av med varandra under lektionerna hur långt de har kommit mot målen i veckoplaneringen.

2.2.3 Rekommendation

Utifrån vad som framkommit i deltagande observation, intervjuer och samtal bedömer Skolinspektionen att undervisningen läggs upp och genomförs på ett sådant sätt att eleverna har möjlighet att uppnå målen.

2.3 Lärarnas förhållningssätt

2.3.1 Fokus i granskningen

Lärarnas förhållningssätt

- Höga förväntningar på eleverna
- Respektfullt och positivt bemötande
- Nära relationer

2.3.2 Underlag för bedömningen

Eleverna, de vi besöker såväl som övriga elever, vid skolan visar en öppenhet till att ställa frågor kring vad vi gör på skolan. Det framkommer tydligt att eleverna är vana att samtala och diskutera med vuxna.

Det sociala klimatet vid Fenestra St Jörgen utmärks av öppenhet och ömsesidighet. Ett förhållningssätt som präglas av tolerans och respekt för den enskilde individen av såväl lärare som elever.

Vid intervjuer med lärare men även i samband med observationer av lektioner kommer lärarnas höga förväntningar till uttryck. Gemensamt för lärarnas förväntningar är en grundtanke om att varje elev kan lyckas utifrån sina egna förutsättningar. Lärarna betonar för att kunna ha höga förväntningar ligger inbegripet ett ansvar att ge eleverna de verktyg som de behöver för att lyckas. En stor del i detta är också att se till att eleverna bibehåller sin nyfikenhet och lust till att lära, att hitta metoder och material som tilltalar deras sinnen. En lärare uttryckte det som att: *"Jag tycker att det är jätteroligt att lära mig nya saker och jag vill att eleverna ska känna samma sak. De tycker ofta att det som är tråkigt är svårt. Då måste jag som lärare ändra mina metoder. Vid ett nytt moment brukar jag initiera med något roligt så att de känner en glädje inför ämnet från början"*.

Oavsett var mötet mellan lärare och elev sker på skolan så utmärks dessa tillfällen av en ömsesidig respekt. Lärarna stannar ofta upp när de möter eleverna utanför klassrummen, ställer informella frågor som gör att eleverna blir bekräftade och sedda. Lä-

rarna känner som regel till namnen på de elever de möter oavsett om de undervisar eleverna eller inte.

Rekommendation

Utifrån vad som framkommit i deltagande observation, intervjuer och samtal bedömer Skolinspektionen att lärarna har höga förväntningar på eleverna och att lärarna bemöter eleverna respektfullt och positivt.

I ärendets slutliga handläggning har utredaren Kristina Eklund deltagit.

På Skolinspektionens vägnar

Ann-Christin Hartman
Enhetschef

Magnus Jonasson
Föredragande

Bilaga

Författningsstöd och kort kunskapsorientering.

Författningsstöd och kort kunskapsorientering.

Det finns stora skillnader i resultat mellan och inom skolor och det är sannolikt att likvärdigheten i grundskolan har minskat under de senaste åren. En del av de skillnader som finns mellan skolors resultat kan förklaras av att elever har olika förutsättningar i form av sociala och ekonomiska förhållanden och migrationsbakgrund. Vi ser idag en gymnasieskola och högskola där social bakgrund och föräldrars utbildningsnivå är styrande när det gäller vilka val ungdomar gör. Trots en ökad skolsegregation är dock en skolas resultat inte förutbestämt. Studier som Skolverket har genomfört visar att det finns skolor som lyckas bättre än andra med samma förutsättningar.

Nedanstående korta kunskapsöversikt pekar på några viktiga faktorer för skolor som lyckas stödja alla elever till goda resultat.

Författningsstöd

Skollagen, grundskoleförordningen och läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmen Lpo 94.

Skollagen 1 kap. 2 §

Alla barn och ungdomar ska, oberoende av kön, geografiskt hemvist samt sociala och ekonomiska förhållanden, ha lika tillgång till utbildning i det offentliga skolväsendet för barn och ungdom.

Lpo 94, 1. Skolans värdegrund och uppdrag, En likvärdig utbildning

Undervisningen skall anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. Den skall med utgångspunkt i elevernas bakgrund, tidigare erfarenheter, språk och kunskaper främja elevernas fortsatta lärande och kunskapsutveckling.

Normerna för likvärdigheten anges genom de nationella målen. En likvärdig utbildning innebär inte att undervisningen skall utformas på samma sätt överallt eller att skolans resurser skall fördelas lika. Hänsyn skall tas till elevernas olika förutsättningar och behov. Det finns också olika vägar att nå målet. Skolan har ett särskilt ansvar för de elever som av olika anledningar har svårigheter att nå målen för utbildningen. Därför kan aldrig undervisningen utformas lika för alla.

Lpo 94, 1 Skolans värdegrund och uppdrag, God miljö för utveckling och lärande

Eleven skall i skolan möta respekt för sin person och sitt arbete. Skolan skall sträva efter att vara en levande social gemenskap som ger trygghet och vilja och lust att lära. Skolan verkar i en omgivning med många kunskapskällor. Strävan skall vara att skapa de bästa samlade betingelserna för elevernas bildning, tänkande och kunskapsutveckling. Personlig trygghet och självkänsla grundläggs i hemmet, men även skolan har en viktig roll därvidlag. Varje elev har rätt att i skolan få utvecklas, känna växandets glädje och få erfara den tillfredsställelse som det ger att göra framsteg och övervinna svårigheter.

Lpo 94, 1 Den enskilda skolans utveckling

Den dagliga pedagogiska ledningen av skolan och lärarnas professionella ansvar är förutsättningar för att skolan utvecklas kvalitativt. Detta kräver att undervisningsmålen ständigt prövas, resultaten följs upp och utvärderas och att nya metoder prövas och utvecklas.

Lpo 94, 2. Mål och riktlinjer

Mål att sträva mot anger inriktningen på skolans arbete. De anger därmed en önskad kvalitetsutveckling i skolan

Lpo 94, 2.2 Kunskaper,

Alla som arbetar i skolan skall samverka för att göra skolan till en god miljö för utveckling och lärande.

Skolan ska sträva efter att varje elev

- utvecklar nyfikenhet och lust att lära,
- utvecklar sitt eget sätt att lära,
- utvecklar tillit till sin egen förmåga,
- känner trygghet och lär sig att ta hänsyn och visa respekt i samspel med andra,
- lär sig att utforska, lära och arbeta både självständigt och tillsammans med andra,
- befäster en vana att självständigt formulera ståndpunkter grundade på såväl kunskaper som förnuftsmässiga och etiska överväganden,
- tillägnar sig goda kunskaper inom skolans ämnen och ämnesområden, för att bilda sig och få beredskap för livet,
- lär sig att lyssna, diskutera, argumentera och använda sina kunskaper som redskap för att formulera och pröva antaganden och lösa problem, reflektera över erfarenheter och kritiskt granska och värdera påståenden och förhållanden,
- inhämtar tillräckliga kunskaper och erfarenheter för att kunna träffa väl underbyggda val av fortsatt utbildning och yrkesinriktning.

Läraren ska

- utgå från varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande och
- organisera och genomföra arbetet så att eleven utvecklas efter sina förutsättningar och samtidigt stimuleras att använda och utveckla hela sin förmåga.

Lpo 94, 2.3 Elevernas ansvar och inflytande**Skolan ska sträva efter att varje elev**

- tar ett personligt ansvar för sina studier och sin arbetsmiljö,

Alla som arbetar i skolan ska

- främja elevernas förmåga och vilja till ansvar och inflytande över den sociala, kulturella och fysiska skolmiljön

Läraren ska

- utgå från att eleverna kan och vill ta ett personligt ansvar för sin inläring och för sitt arbete i skolan,
- se till att alla elever oavsett kön och social och kulturell bakgrund får ett reellt inflytande på arbetssätt, arbetsformer och undervisningens innehåll...
- svara för att eleverna får pröva olika arbetssätt och arbetsformer,
- tillsammans med eleverna planera och utvärdera undervisningen.

2 kap. 6 § grundskoleförordningen

För varje ämne finns en kursplan.

I kursplanen anges

- de mål som undervisningen skall sträva mot, och
- de mål som eleverna skall ha uppnått efter det femte och det nionde skolåret.

I kursplanerna för ämnena matematik, svenska och svenska som andraspråk anges även de mål som eleverna ska ha uppnått i slutet av det tredje skolåret.

Kursplanerna (mål att sträva mot)

Se respektive ämne.

Forskning och utredningar

Framgångsrika skolor

Den brittiska forskaren Pamela Sammons lyfter fram egenskaper som kännetecknar det som hon kallar effektiva skolor. Elevernas kunskaper är i fokus i den bemärkelsen att skolan anser att undervisningens kvalitet är viktigast. De sociala spelreglerna är tydliga. Klimatet är varmt och omhändertagande och eleverna känner sig uppskattade som människor.³ Undervisningen i effektiva skolor är ändamålsenlig och har ett tydligt syfte med strukturerade lektioner och anpassad pedagogik. Lärarna klargör målen för lektionen och hänvisar då och då till dessa för att behålla fokus på dem.⁴

Den svenske forskaren i pedagogik Lennart Grosin har i sin forskning kunnat påvisa ett antal egenskaper och handlingsmönster som tycks utmärka *det pedagogiska och sociala klimatet* i det som han kallar framgångsrika skolor. Några av dessa är:

- Ett tydligt, demokratiskt och kraftfullt pedagogiskt ledarskap som prioriterar skolans kunskapsmål och syftar till att öka lärarnas förmåga och möjligheter att bedriva god undervisning.

³ Sammons, P (1999), *School Effectiveness*. London: Swets & Zeitlinger

⁴ Folkhälsoinstitutet (2005), *Skolans mål och möjligheter*

- Höga förväntningar på eleverna med utgångspunkt från att alla kan lära samt att skolans och undervisningens kvalitet, inte elevernas bakgrund, är avgörande för deras resultat.
- Uppmuntran och belöning för bra arbete samt utvärdering av kunskaper.
- Flexibilitet med avseende på undervisningsmetoder och individualisering där hänsyn tas till elevers ursprung och kunskaper.
- Samarbete mellan lärare om mål och innehåll i undervisningen och fostran.
- Ordning och reda samt tydliga normer beträffande rättigheter och skyldigheter i det sociala umgänget i skolan.
- Positiva relationer mellan lärare och elever som bygger på respekt och ömsesidigt förtroende.⁵

Rektorns roll – en tydlig ledare

När det gäller att uppnå en god skola har ledarskapet i skolan en central roll. Den amerikanska skolledaren Lorraine Monroe beskriver ledarskap som en aktivt deltagande process både när det gäller undervisande lärare och skolledare.⁶ Enligt Grosin är rektors agerande av avgörande betydelse för ett gott pedagogiskt och socialt klimat.⁷ Ett tydligt, demokratiskt och kraftfullt ledarskap som är inriktat på skolans kunskapsmål främjar framgång. Dialog är centralt, men det är viktigt att rektorn står fast vid den vision som formuleras. Vidare är det enligt Grosin av stor vikt att rektorn har höga förväntningar på elevernas resultat. För att utvecklingsarbetet ska bli framgångsrikt är det också viktigt att det råder ordning och reda på skolan. Detta kan uppnås genom att tydliga regler skapas och att dessa efterlevs konsekvent.⁸

Mats Ekholm, professor i pedagogik, har i sina studier kunnat se att skolor kan få styrka om de sätter i system att skolledaren iakttar vilka insatser och resultat de olika lärarna åstadkommer. Lärare behöver få sådan återkoppling på sitt sätt att arbeta från andra vuxna.⁹

Lärarens roll- tillit till elevens förmåga

Alla elever är inte lika studiemotiverade från början, men skolan ska vara till för alla. Monroe anger att skolan som organisation, med hela sin personal, måste ha en stark tro på individens kapacitet och förmåga. Med ett sådant förhållningsätt växer eleven med uppgiften och blir mer ansvarfull och motiverad.¹⁰ Forskning om *effektiva skolor* betonar vikten av att lärarna har höga förväntningar på eleverna. Detta genomsyrar undervis-

⁵ Grosin, Lennart (1998), *Rektorer i framgångsrika skolor*. Stockholms universitet

⁶ Monroe, L (1997) *Nothing's Impossible*. Time Books

⁷ Grosin, L (2004), *Skolklimat, prestation och anpassning i 21 mellan- och högstadieskolor*

⁸ Grosin (2004)

⁹ Skolverket, *Vägar till lokal arbetsplan*, Stockholm

¹⁰ Monroe, L (1997)

ningen som ger eleverna något att sträva mot. Sammons talar även om positiv bekräftelse.¹¹

Forskaren i pedagogik Hans-Åke Scherp har synliggjort lärares egen kunskap om hur de bidrar till elevernas lärande. Förmågan att bygga upp förtroendefulla relationer och att knyta an till elevernas erfarenhets- och föreställningsvärldar var enligt deras erfarenhet avgörande för att hjälpa eleverna att nå kunskapsmålen.¹²

Undervisningens upplägg

Skolans ledning bör också skapa heterogena grupperingar vad avser språk, klass och genus för att möjliggöra interkulturella möten.¹³ Professorn i pedagogik Pirjo Lahdenperä pekar på att elever kan bli motiverade att lära först när undervisningens uppläggning och innehåll tar sin utgångspunkt i elevernas bakgrund och erfarenheter. Det är också viktigt att ge eleverna en aktiv roll i skolan och att ge dem medansvar för beslut och för sitt eget lärande.¹⁴

Flera studier framhåller betydelsen av goda lärmiljöer där eleverna har möjlighet att tolka och reflektera för att deras kunskapsutveckling ska främjas. Olga Dysthe, fil dr i språkvetenskap vid universitetet i Bergen, betonar språkets betydelse för lärande i alla ämnen. Hon talar om det flerstämmiga klassrummet vars kännetecken är ett kollektivt samtal där elever och lärare talar och lyssnar till varandra. I ett flerstämmigt klassrum är lärarens röst bara en av många som hörs och eleverna får möjlighet att lära av varandra. Läraren ger eleverna möjlighet till kommunikation och samarbete, och eleverna ges på så sätt möjlighet att få syn på olika tolkningar och reflektera kring ett ämne.¹⁵

Individualisering och differentiering

Läroplaner och kursplaner bygger på principen om målstyrning och ger stort utrymme för lärarna att lägga upp undervisningen. Elevers erfarenheter, förutsättningar och behov ska komma i centrum. Alla elever ska ges förutsättningar att nå de nationella målen. Det finns alltså ett fokus i styrdokumentet på att lärarna ska arbeta med en mångfald av arbetsmetoder och att anpassa undervisningen efter eleverna. Ett centralt begrepp i läroplaner och kursplaner är individualisering. Men istället för att undervisningen blev mer flexibel och utformades efter elevernas behov, vilket var intentionen med införandet av Lpo 94, har det visat sig att individualisering ofta har kommit att tolkas som eget arbete och handla om elevens eget ansvar istället för skolans. Det sker bland annat genom att elever arbetar enskilt med läroböcker. I Skolverkets rapport "Vad påverkar resultaten i svensk skola?" beskrivs vilka uttryck individualiseringen tar. Istället för undervisning i helklass får individuella arbetsformer större utrymme.

¹¹ Sammons, P (1999), *School Effectiveness*. London: Swets & Zeitlinger

¹² Scherp, H-Å (2002). *Lärare lärmiljö – Att leda skolan*

¹³ Lahdenperä, P (2004), *Interkulturell pedagogik i teori och praktik*. Studentlitteratur AB

¹⁴ Folkhälsoinstitutet (2005). *Skolans mål och möjligheter*.

¹⁵ Dysthe, O (1996) *Det flerstämmiga klassrummet*. Studentlitteratur. Stockholm.

Detta har inneburit att elever i allt mindre grad får ta del av lärarnas kompetens och kunskaper. Det har mer kommit att handla om elevers eget sökande efter kunskap.¹⁶ Enskilt arbete kan minska elevernas engagemang eftersom de arbetar med sådant som de redan kan. Monika Vinterek, doktor i pedagogik, påpekar också att de svagpresterande eleverna blir fler när man mest arbetar med enskilt arbete. Hon menar att det finns olika typer av individualisering. Enligt Vinterek är ansvarsindividualisering den mest framträdande, vilket innebär att eleverna förväntas ta ansvar för sina egna studier och sitt eget lärande. I detta sammanhang framträder de resurssvagas utsatthet. I föreställningen om individualisering finns en tanke att alla kommer att ha resurser att kunna göra sina val på ett klokt sätt. Det är dock inte alla elever som har resurser och stöd att reda ut vad deras behov är, men trots detta förväntas de kunna artikulera sina behov. Vidare påpekar Vinterek att skolan inte har fått en utökad metodarsenal utan att den istället till stor del har krympt. Undervisningen bedrivs till stor del med penna och papper, text och siffror och i mindre grad med bilder, lyssnande, samtal och diskussioner.¹⁷

I Skolverkets rapport "Särskilt stöd i grundskolan" framkommer att elevers svårigheter ofta förstås som en individuell problematik, vilket bland annat framkommer i åtgärdsprogrammen. Det innebär att den omgivande miljön sällan omfattas av analysen. Elevers avvikande prestationer sätts inte samman med det som sker i den omgivande miljön. På det sättet kan vissa elever marginaliseras i skolan.¹⁸

Det finns en tendens bland lärare att dela in eleverna i "svaga", "starka" och "medel" efter vad de presterar i olika ämnen. Underförstått finns det en föreställning om vad en "normal" elev förväntas klara av.¹⁹ Samtidigt som samhället vill skapa en skola där elevernas olikheter ses som en resurs blir allt fler elever diagnostiserade och placerade i olika segregerade undervisningsgrupper.²⁰

Skolverkets rapport "Vad påverkar resultaten i svensk skola" visar att det tycks vara så att en ny typ av differentiering och sortering har utvecklats inom den svenska grundskolan, som skiljer sig från andra länder. Rapportens slutsatser tar sin utgångspunkt i den grundläggande principen integrering av elever med behov av särskilt stöd, som förordas i grundskoleförordningen. Perspektivet bygger på att olikhet är en tillgång för undervisningen. Särskilt stöd ska i första hand ges inom den klass eller grupp som eleven tillhör. I motsats till detta visar det sig att skolan idag ofta istället hanterar elevers behov av stöd genom lösningar som är särskiljande, i form av exempelvis särskilda undervisningsgrupper. Studien visar även att andra särlösningar är vanliga, såsom nivågrupperingar. "Skolverket slår fast att nivågrupperingar och särskilda undervis-

¹⁶ Vad påverkar resultaten i svensk grundskola? Kunskapsöversikt om betydelsen av olika faktorer. Sammanfattande analys. (2009) Skolverket.

¹⁷ Vinterek, M (2006) Individualisering i ett skolsammanhang. Myndigheten för skolutveckling.

¹⁸ Skolverket (2008), *Särskilt stöd i grundskolan*

¹⁹ Skolverket (2008)

²⁰ Skolverket (2008)

ningsgrupper måste vara tillfälliga och kontinuerligt utvärderas, annars kan så kallade inläsningseffekter uppstå.”²¹

Skolverkets rapport betonar vidare att internationella studier visar att differentiering – särskilning som ”schablonlösningar” påverkar elevers resultat negativt. Bland annat påtalas stigmatiseringseffekter. Ofta sänker lärarna kraven och också förväntningarna på eleverna. Samtidigt försämras elevernas motivation och syn på sig själva.

Sammanfattande slutsatser

Forskningsresultaten om framgångsrika skolor, även om de har olika tonvikt, visar tydligt på behovet av en stark *pedagogisk ledning* samt vikten av att ha *gemensamma mål* som är förankrade i verksamheten.

Forskningen och erfarenheterna visar också på att skolans resultat påverkas av vilka *förväntningar lärarna har på eleverna*. Även *undervisningens upplägg och inriktning* är av avgörande betydelse för hur eleverna lyckas i skolan.

Vidare visar forskning att *heterogena* grupper är bra för lärandet. I detta ligger att läraren använder *elevernas bakgrund och erfarenheter* i undervisningen. För att ett lärande ska åstadkommas är *flerstämmighet* i klassrummet en god väg.

Skolverkets rapporter visar att differentieringen har ökat genom att skolan hittar särskilning för elever med särskilda behov istället för att ge stöd i helklass. Detta har fått konsekvenser för mål- och resultatuppfyllelsen. I linje med detta visar utredningar från bland annat Skolverket att individualisering ofta tolkas i skolan som elevers eget ansvar och eget arbete, vilket får konsekvenser på elever med stort behov.

²¹ Vad påverkar resultaten i svensk grundskola? Kunskapsöversikt om betydelsen av olika faktorer. Sammanfattande analys: 31.(2009) Skolverket.